

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ELHÚNYT TAGJAI FÖLÖTT TARTOTT
EMLÉKBESZÉDEK.

SZERKESZTI A FŐTITKÁR.

XIV. KÖTET. — 5. SZÁM.

EMLÉKBESZÉD
SZÉCHY KÁROLY

LEVELEZŐ TAG FELETT.

DR DÉZSI LAJOSTÓL

(Olvastatott a M. Tud. Akadémia 1909. január 25-iki ülésén.)

EGY ARCZKÉPPSEL.

Ára 60 fillér.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1909.

EMLÉKBESZÉDEK

A M. T. AKADÉMIA ELHUNYT TAGJAIRÓL.

- I. kötet.**
I. Korponay János l. t.-ről. <i>Kápolnai Pauer István</i> l. tagtól	— kor. 20 fill.
II. Suhayda János lev. tagról. Dr. <i>Konek Sándor</i> r. tagtól ...	— > 20 >
III. Morócz István lev. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól ...	— > 20 >
IV. Révész Imre l. tagról. <i>Ballagi Mór</i> r. tagtól	— > 40 >
V. Broca Pál külső tagról. <i>Lenhossék József</i> r. tagtól	— > 60 >
VI. Asbóth Jajos lev. tagról. <i>Kápolnai Pauer István</i> lev. tagtól	— > 20 >
VII. Ami Boué külső tagról. Dr. <i>Szabó József</i> r. tagtól	— > 20 >
VIII. Fabritius Károly lev. tagról. <i>Kozma Ferencz</i> lev. tagtól ...	— > 80 >
IX. Jerney János emlékezete. <i>Gyárfás István</i> lev. tagtól	— > 40 >
X. Mihályi Károly lev. tagról. <i>Domanovszky Endre</i> lev. tagtól	— > 20 >
- II. kötet.**
I. Molnár Aladár levelező tagról. <i>Tanárky Gedeon</i> l. tagtól	— > 40 >
II. Árkosi Benkő Dániel lev. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól	— > 20 >
III. Malláth Gy. emlékezete. Gr. <i>Szécsen Antal</i> t. tagtól	— > 20 >
IV. Charles Róbert Darwin k. tagról. <i>Margó Tivadar</i> r. tagtól	— > 80 >
V. Wöhler Frigyes k. tagról. <i>Nendtvich Károly</i> l. tagtól	— > 20 >
VI. Érkövy Adolf l. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> l. tagtól	— > 20 >
VII. Zsivora György l. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> rendes tagtól	— > 40 >
VIII. Fenzl Ede k. tagról. Dr. <i>Haynald Lajos</i> igazg. és t. tagtól	— > 60 >
IX. Sainte-Claire Deville Henrik k. t.-ről. <i>Than Károly</i> r. tagtól	— > 60 >
X. Mignet Ferencz k. tagról. <i>Trefort Agoston</i> igazg. tagtól ...	— > 20 >
- III. kötet.**
I. Tarczay Lajos rendes tagról. <i>Török József</i> r. tagtól	— > 20 >
II Thiers Lajos Adolf k. tagról. <i>Trefort Agoston</i> t. tagtól	— > 20 >
III. Lönnrot I. k. tagról. <i>Hunfalvy Pál</i> r. tagtól	— > 40 >
IV. Baintner János l. tagról. <i>Apáthy István</i> r. tagtól	— > 20 >
V. Guizot Ferencz k. tagról. <i>Trefort Agoston</i> t. tagtól	— > 20 >
VI. Horváth Cyrill tisz. tagról. Dr. <i>Pauer Imre</i> tisz. tagtól	— > 20 >
VII. Davis József Bernát k. tagról. <i>Lenhossek József</i> rendes tagtól	— > 40 >
VIII. Vandrák A. lev. tagról. <i>Vécsey Tamás</i> lev. tagtól	— > 40 >
IX. Konek Sándor r. tagról. <i>Kautz Gyula</i> r. tagtól	— > 20 >
X. Kruesz Krizosztom t. tagról. <i>Hollósy Jusztinián</i> lev. tagtól	— > 40 >
- IV. kötet.**
I. Zsoldos Ign. r. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól	— > 60 >
II. Benfey Tivadar k. tagról. <i>Budenz József</i> r. tagtól	— > 20 >
III. Frankenburg Adolf l. tagról. <i>Vadnai Károly</i> l. tagtól	— > 40 >
IV. Tárkányi Béla József t. tagról. <i>Szvorényi József</i> t. tagtól	— > 60 >
V. Dr. Henle Jakab k. tagról. Dr. <i>Mihalkovics Géza</i> r. tagtól	— > 20 >
VI. Pompéry János l. tagról. <i>Joannovics György</i> t. tagtól	— > 20 >
VII. Gyárfás István l. tagról. <i>Szilágyi Sántor</i> r. tagtól	— > 20 >
VIII. Kovács Pál lev. tagról. <i>Vadnai Károly</i> r. tagtól	— > 20 >
IX. Ladányi Gedeon l. tagról. <i>Szabó Károly</i> r. tagtól	— > 20 >
X. Korizmic László t. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól ...	— > 20 >

Siechniarof

SZÉCHY KÁROLY LEV. TAG EMLÉKEZETE.

(1848--1906.)

Dr. DÉZSI LAJOS I. tagtól.

(Olvastatott a M. Tud. Akadémia 1909. január 25-iki ülésén.)

Midőn a Tekintetes Akadémia azzal bízott meg, hogy Széchy Károly elhúnyt tagtársunkról emlékbeszédet mondjak, készséggel vállalkoztam e nehéz feladatra. Készséggel, — mert a kit a tudomány őszinte megbecsülése hat át, szívesen felhasználja az alkalmat, hogy meglátogasson egy tudóst dolgozószobájában, tanuja legyen munkálkodásának és tudományos fejlődésének; midőn ifjú lelkesedéssel új irányt remél törni a tudományban, vagy működése delén, mikor már megtalálta a tehetségének megfelelő munkateret s az alkotásban keresi gyönyörűségét; és az élet alkonyán, mikor betegen, kimerült testtel, de csüggedetlen lélekkel lázasan dolgozik, hogy befejezze elkezdett művét — érezve, hogy más nem lenne képes lelket önteni nagy gonddal gyűjtött adatai száraz halmazába.

Nehéz feladat, mert csak kétszer voltam oly szerencsés, hogy e kiváló férfiúval találkozzam s így nem dicsekedhetem azzal, hogy a vele való hosszas érintkezés, vagy sűrű tartó barátság alkalmat adott, az embernek, jellemének, kedélyének megismerésére. De némi tekintetben talán előny is ez, Tekintetes Akadémia, mivel így a barátság nem tesz tartózkodóvá, hogy elfogulatlanul vázoljam élete folyását és működését.

»Egy tudós életrajza tulajdonképen műveinek ismertetése: ezekből látjuk, mit tartott élete hivatásának, mennyit sikerült megoldani a maga elé tűzött életfeladatból, miben emésztette fel életerejét.

I.

Závodszy, később felvett néven Széchy Károly 1848 február 18-án született Czegléden nemes, de elszegényedett lutheranus családból. Nagypapja, Závodszy János, nógrádi származású volt s csizmadiamesterséget tanult. Czeglédre költözve megnősült s jelentékeny vagyonra tett szert, de e vagyonnak pusztulását is meg kellett érnie. Öreg napjaiban pörrel akarta azt visszaszerezni, de a pör mint rendesen a vagyon még megmaradt romjait is felemésztette. Két fia és egy leánya maradt s ezek közül mesterségét Károly fiára hagyta, másik fia kereskedő lett. Závodszy Károly, írónk apja, köztisztelőben álló mesterember volt Czegléden. Mihelyt »maga kezére« dolgozhatott, ő is megnősült: elvette egy czeglédi szücsmester leányát Hlatik Karolinát. Az ifjú Závodszy azt remélte, hogy miként apja, úgy ő is majd vagyont szerez, azért nem elégedett meg mestersége folytatásával, hanem az egyháztól földet vett bérbe, s nagy buzgalommal gazdálkodott rajta. De hiába fáradozott, nem lett vagyonos ember belőle.

Fiát is saját mesterségére akarta fogni s midőn az kijárta a helybeli lutheranus iskolát, egy évig maga mellett tartotta, azután Pestre küldte egy kálvintéri mester műhelyébe. De az élénkeszű, gyorsfelfogású gyermeknek semmi kedve sem volt a mesterséghez. Panaszai és könnyei meghatották édesanyját s nagynehezen sikerült neki rábírnia férjét, hogy fiát a műhelyből kivége s tovább taníttassa. Mint a hálás fiú később elérzékenyedve emlegette, anyja ruháját adta el, hogy őt Szarvasra vihesse az iskolába. Úgy látszik nemcsak fia vágyát teljesítette ezzel, hanem azt a lelke mélyén lappangó óhajta is, hogy fiát úrnak, tudósembernek nevelhesse. Más adatok is mutatják, hogy finom lelkületű nő lehetett, ilyen pl. az, hogy fia számára maga írt névnap-i köszöntőket.

Az ifjú Závodszy tizennégy éves volt, mikor így új pályát választott s Szarvasra került, hogy a gymnasiumot elvégezze. Mindjárt a második osztályba vették fel s mivel az V. és VI. gymn. osztályt is egy év alatt végezte, így a más pályán elvesztett két évet sikerült pótolnia.

Milyen volt ez időtájt Szarvas, érdekesen írja le később Széchy egyik művében: 1) »Szélesen és rendetlenül terült el — úgymond — a Körös balpartján. Hosszú, unalmas utcáin alig láthatott a szem városiasabb épületet. Pár urasági udvar, uradalmi lak s néhány honoratiornak háza emelkedett ki a nádas fedelek közül. Csínról, tisztaságról, ízlésről szólni sem lehetett. Ha a tavaszi és őszi esőzések beköszöntöttek, — a szivós fekete sár feneketlenlenné lett s minden közlekedést megszakított. Az emberek családi tűzhelyök mellé szorultak, hol az élet egyhangúan, unalmasan, kis bajok és kis örömök közt kicsinyesen telt; összes szórakozása egy-egy ünnepi alkalmatosságban állott. A város lakói egyszerű, becsületes, istenfélő tótok voltak, a kik áhítattal gyülekeztek lelkipásztoraik meghallgatására ünnepeken és vásárnapokon, a hét folytában pedig csendben és szorgalmasan végezték kötelességöket. Büszkeséggel tekintettek gymnasiumuk felnyuló falaira, tisztesség-tudással köszöntek tanáraiknak, jóakaró indulattal szolgálták ki a náluk lakó diákságot, melytől magyar beszédet és magyar érzést tanultak.«

A lutheranusok ezen jeles gymnasiumába, melyben korábban Vajda Péter, Greguss Ágost és Ballagi Mór is tanítottak, járt Széchy is s itt tett érettségi vizsgálatot 1869-ben kitűnő eredménnyel. Tanárai voltak *Mihályfi József* egy tevékeny és kiváló férfit, ki előbb néptanító volt s csak később végezte el a theologiai tanfolyamot. Az ifjúság Önképzőkörének ő volt elnöke, a gymnasium könyvtárnoka, sőt egy ideig a »Szarvasi Lapok«-at is szerkesztette. A latin nyelvet az iskola igazgatója *Tatay István*, a physikát és németet *Sarlay János*, a philosophiát *Benka Gyula*, a történetet és magyar irodalmat *Zsilinszky Mihály* tanította, a kivel később is szoros összeköttetésben állott, vallástanára *Kicska Dániel*, a kinek tantárgyán kívül a görög és latin irodalomban is nagy jártassága volt.²⁾

Szarvasról Széchy Pestre jött s az egyetemen joghallgatónak iratkozott be. Ugyanezt tette egy másik kiváló aesthetikusunk is, ki csak néhány hónappal volt fiatalabb nála.

1) Vajda Péter élete és művei. Budapest, 1892. 113. l.

2) L. *Benka Gyula*: A szarvasi főgymnasium története. 1802—1895. Gyoma, 1895.

Széchy gyors felfogása, bámulatos szóbősége és ritka előadási képessége ezen a pályán kecsegtették sikerrel; ekkor még nem is gondolt arra, hogy e jeles tulajdonságoknak a tanári pályán is éppen olyan jó hasznát veheti. Aesthetikai hajlamait különben mint joghallgató is elárulta, szorgalmasan látogatva Greguss előadásait (»A rút elmélete«, »Arany kisebb elbeszélő költeményeinek fejtegetése«, »Shakespeare »Lear király«-ának fejtegetése»). A jogtörténelmi államvizsgálatot 1871. júl. 21-én kitüntetéssel tette le.

Egyetemi pályája alatt nevelősködéssel tartotta fent magát. Hogyan jutott ehhez, érdekesen adja elő Péterffy Sándor visszaemlékezésében (Család és iskola 1903. 7. sz.): »Dr. Székács József — úgymond — egyízben magához hivatott s azzal bízott meg, hogy keresném fel egyik közös ismerősünknek, a szarvasi főgymnasium igazgatójának az ajánlottját és ha alkalmam nyílik, gondoskodjam arról, hogy a kiváló egyetemi hallgató megfelelő álláshoz juthasson, magát Budapesten fentarhassa. Szíves örömmel fogadtam e megbízatást annyival is inkább, mivel néhány nappal előbb egyik előkelő családból való kis tanítványom gondos édes anyja azért keresett fel, hogy szerezzek fia mellé házi oktatót, ki náluk is lakhatnék. Átvettem tehát dr. Székácstól az ajánlólevelet, melyre jóságos pártfogóm a fiatal ember lakását is feljegyezte volt s főpásztori áldástól kísérve elmentem mindekelőtt kis tanítványom édes anyjához s bejelentettem neki ajánlatomat, a melyet azonnal halás készséggel el is fogadott volt. Innen az ifjú lakására siettem.

Ott künn a »Köztelek«-en túl, hol még akkoriban a házhelyek konyhakertekül műveltettek, az egyik ilyen kertben épült házba jutottam. Valóságos deáktanya volt itt egy tágas nagy teremben. Vagy négyen otthon is voltak; üdvözlésemet azonban egyik se vette magára. Végre is hangos szóval arra kértem őket, mondanák meg, itt lakik-e Z.(ávodszy) egyetemi polgár úr, mert egy kis beszélni valóm volna vele. Erre felemelkedett az egyik nagy asztal mögül a könyv mellett görnyedező barna szikár ifjú s felém tartva bemutatta magát. Én erre az ajánlólevelet elővéve, csak annyit mondtam neki, hogy dr. Székácstól jöttem hozzá, legyen szíves és jőjjön el velem. Örömtől sugárzó arczczal követte a jó fiú. Útközben megismerkedtünk egymással. Egy-két

nap mulva nem a cseléd, hanem az én ifjú Z. barátom kísérgette már az én K.(éler) G. kis tanítványomat. A legközelebbi vasárnapon délben dr. Székács beköszöntött hozzám, közölte velem, hogy az özvegy K.-né nem győzi áldani a kezet, mely fia mellé oly kiváló fiatal embert adott . . . Éveken át ott maradt az özvegy K.-né családjában ; tanítványa szeretettel s tisztelettel ragaszkodott hozzá még akkor is, a midőn már megszűnt tanítványa lenni s az özvegy K.-né késő vénségében is hálásan emlékezett meg a jó Z. úrról, ki gyermekeit oly szeretettel gondozta« . . .

Széchy már mint joghallgató kivált tanuló társai sorából : azok közé tartozott, kiket tehetségük tudata, megfelelő ambícióval párosulva, vezető szerepre jelölt ki ; kiket nem a minden áron való szereplési vágy ösztönzött erre, mint az ifjúság mozgalmában elég példa mutatja, hanem kötelességtudással, ideális gondolkodással, imponáló tehetséggel és nyájas modorral szereztek maguknak társaik előtt tekintélyt.

Márki Sándor, a ki az ifjúság ekkori mozgalmában szintén élénk részt vett, visszaemlékezésében hangulatos képet rajzol arról, hogyan báloztak, hangversenyeztek, izgattak, kérvényeztek, dikcióztak ezek az ifjak, míg az Egyetemi Kört megalapíthatták. Fenyvessy Ferencz, Klug Nándor, Kossutány Ignác, Márki, gróf Pejacevics Tivadar, Visi Imre és Závodszy Károly, kit Márki ez időben »szelíd tekintetű, nyulánk, fekete ifjú«-nak rajzol, voltak ebben a mozgalomban az ifjúság vezérei.

Ez 1872-ben történt s ez az év nemcsak mint az Egyetemi Kör alapításának éve, hanem más tekintetben is nevezetes Széchy életében. Az Akadémia emlékűnnepet rendezett Bessenyei új korszak kezdetét jelentő irodalmi fellépésének századik évfordulóján s a Kisfaludy-Társaság ez alkalomból kiadta Závodszy Károlynak *Bessenyei Györgyről* írt irodalmi tanulmányát. Nagy kitüntetés egy huszonnégy éves ifjúra, hogy első irodalmi fellépése ily előkelő irodalmi társaság aegise alatt történt, nagy várakozást keltett jövőendő működése iránt, a melyet később ki is elégitett.

Széchynek ez a tanulmánya két részre oszlik. Az egyikben Bessenyei életrajzi adatait tisztázza, a másikban irodalmi munkásságát méltatja. Függetlenül összeállítja nyomtatásban megjelent és kéziratban maradt művei jegyzékét. E mű ma

már sok tekintetben elavult, de tisztán láthatjuk benne a későbbi irodalomtörténetíró kiváló tulajdonságait, valamint árnyoldalait. Tárgyába a részletekig igyekszik behatolni, a legapróbb adatok nem kerülnek el figyelmét, bonczol, következtet, hypothesiseket állít fel, ugyanaz az előadásbeli nemes hév és hazafias szellem van ebben is, mint későbbi műveiben, de olykor ugyanaz a körmondatos, pleonastikus előadás.

Az ifjú életében azért volt ez jelentős mozzanat, mert első kísérletének sikere önbizalommal töltötte el, hogy az irodalomtörténet hivatott munkása lehet. De egyelőre más tervei voltak. Az olyan ifjú, ki társai között vezető szerepet küzdött ki magának, könnyen jó arra a gondolatra, hogy a tanulói pálya befejeztével csak ki kell lépni a közélet terére, s azon tulajdonságaival, melyekkel tanulótársai előtt tekintélyt szerzett, itt is könnyű szerrerrel vezető állásba emelkedhetik. Nem gondol arra, hogy a közélet vezető emberéhez a közös érdek, közös törekvés lánczszemként fűzi a kisebb és nagyobb emberek végtelen sorát s új lánczszemet nem hogy elején de a közepén sem, legfeljebb a végén lehet beleilleszteni . . .

Tagadhatatlan, hogy Széchyben voltak olyan tulajdonságok, melyek neki a politikai vagy újságírói pályán is szép jövőt látszottak ígérni: megnyerő külső, szónoki képesség, hazafias lelkesedés, dialektika, a szavak árjával elragadás és nem közönséges ambíció. Széchy tehát a jogi pálya befejeztével a publicisztika terére lépett, újságírónak csapott fel. Volt idő, midőn az ország szíve a képviselőházban, volt idő, midőn a megyegyűléseken, ebben az időben az újságokban lüktetett. A haza sorsán való aggodás a legnagyobb hazafiakat, a legkiválóbb elméket egyesítette itt s Deák Ferencz, Csengery, Tisza innen irányították a nemzet politikáját. Széchy hamar belátta, hogy ilyen társaságban közemberként is dicsőség működni s továbbra is megmaradt újságírónak. Belátta, hogy a politika a lelkesedésben kívül főleg tapasztalatot is kíván, a mit ő még nem szerezhett s a lapok irodalmi rovatának lett szorgalmas munkatársa. A »Fővárosi Lapok«, a »Hon«, az »Egyetértés«, az »Ellenőr«, valamint Szana »Figyelő«-je, melybe már előbb is irogatott, sűrűn hoznak tőle közleményeket. 1873-ban már ő az »Ellenőr« irodalmi rovatának vezetője, 1874—1878-ig pedig egyszersmind segédszerkesztője is.

Tevékeny részt vesz minden társadalmi és irodalmi mozgalomban, szoros összeköttetésben áll írókkal, journalistákkal, politikusokkal. Az »Egyetértés«-ben (1874. 70. sz.) megjelent »Irodalmi cliquek« című tárczacikk a »Figyelő-clique«-be sorozza őt, melynek vezére Szana Tamás, a »Figyelő« szerkesztője volt, jelesebb tagjai: Láng Lajos, Endródi Sándor, György Aladár, Névy László, Don Pedró, a »Bolond Miska« szerkesztője és ő. A régiebb írók közül egyedül Vajda János tartozik ide. Érdekes e cikknek erről a cliqueről adott jellemzése. »Kevésbé tehetségesek — úgy mond — s nincs is annyi befolyásuk, mint az előbbieknak, (»A nagy mogulok páholya« és a »Kávéforrás-clique«) azonban vakmerőségök, merész támadásaik által már is figyelmet költöttek. Ők alapították az »írói és művészi kör«-t s legújabbban ők vívták ki Petőfi hiányos kiadásának kijavíttatását. Fellépésök hasonló az előbbi ifjú nemzedék Zilahy-féle csoportjához. Főelőnyök, hogy egymást nem dicsérik, sőt meg is merik bírálni. Vajjon az ifjú nemzedék ezen idealis alapokon nyugvó cliqueje tartós lesz-e? ma alig lehet megmondani«.

Már ekkor (1874) maga is egy ilyen cliquet akart alapítani s ehhez első lépés volt, hogy egy szépirodalmi és ismeretterjesztő havi folyóiratot indított meg »*Otthon*« cím alatt. Programját így állapította meg: Az »*Otthon*« célja: A magyar szépirodalom emelése és fejlesztése; ép azért keretéből ki van zárva minden fordítás. I. Közölni fog költeményeket, elbeszéléseket, rajzokat, életképeket és humoreszkeket; egytől-egyig szigorúan megválasztva. II. Közölni fog társadalmi irányú cikkeket, társadalmi tanulmányokat, határozott radikal szellemben. III. Közölni fog kisebb értekezéseket a tudomány mezejéről; a legújabb vívmányok szem előtt tartásával, könnyű nyelven, közérthető modorban írva. IV. Közölni fog behatóbb ismertetéseket az irodalom és művészet kiválóbb jelenségeiről, különös tekintettel a hazai termékekre. V. Közölni fog irodalmi arcképeket öregebb és fiatalabb íróinkról. VI. Lesz »Tárczája« nagyobb részint humoros tartalommal. VII. Lesz »Értesítője« a hazai és külföldi nevezetesebb irodalmi, művészeti és társadalmi mozzanatokról.« Ez év október havában indult meg e folyóirat s noha a jeles írók egész gárdáját sorozta munkatársai közé mégis a következő évben pártolás hiányában megszűnt.

Széchy mint újságíró is főképen irodalomtörténeti és aesthetikai tanulmányokkal foglalkozva, első irodalmi fellépésének sikere által is buzdítva, lassanként az az elhatározás érlelődött meg benne, hogy kizárólag ezeknek szenteli életét. Azt is érezte, hogy ha a választott pályán marad tovább is, épen a legkiválóbb természeti adományt, melylyel a sors megáldotta, t. i. szónoki képességét nem érvényesítheti. A fontolgatást tett követte és 1877. jun. 18-án Kolozsvárt megszerezte a doktori, négy nap mulva a tanári oklevelet. Majd azon töprengett, hogy az irodalomtörténetet vagy a műtörténetet tegye-e tanulmányai között az első helyre: amaz felé vonzotta első sikere, emez felé szíve, hajlama. Jeles példák mutatják, hogy e kettő egymással nincs ellentétben s a művészet tanulmányozásán tisztult ízlés az irodalmi művek bírálásában is sikerrel juthat kifejezésre. De mindkettő óriási terület lévén, a kérdés minden komoly tanulmányozó elméjében felmerül. Mielőtt erre nézve véglegesen határozott volna, külföldi útra határozta el magát.

A müncheni egyetemen, melyre 1878. nov. 26-án iratkozott be s ott töltött két félévet, még csaknem egyenlő számmal hallgat műtörténeti és irodalmi aesthetikai előadásokat (Carrière, Bernays, Brunn, Meszmer, Julius).

Ez az év (1878) nevezetes fordulatot jelez Széchy életében.

II.

Az 1878—80. év a művészet tanulmányozásának időszaka. Sorra járja Német- és Olaszország műtörténeti nevezetességű helyeit s a műrecek szemlélése s kiváló mesterekkel való társalkodás fejlesztette ki műízlését s adta meg műkritikájának azt a biztosságot, mely ebben az időben a Vasárnapi Ujságnak, Nemzetnek és Ellenőrnek küldött czikkeiben nyilvánul. Különösen becses *München*-ről, helyesebben a Münchenben élő magyar művészekről írt tanulmánya, melyben nemcsak az akkor ott divatozó művészeti irányt ismerteti keletkezésétől kialakulásáig, hanem bírálatot mond a magyar művészek: Somogyi, Humborg, Baditz Ottó, Greguss Imre, Herzl Kornél műalkotásairól. Egy másik tanulmány *Benczur Gyula*, ismét egy más *Wagner Sándor*

és *Liezenmayer Sándor* művészetét bírálja. Nem egyszerű tárczacikkek ezek, hanem alapos tanulmányok, a művészek életrajzával, tanulmányaik iránya, a különböző hatások, fejlődésük alapos és részletekbe menő ismertetésével. Már csak a miatt is becsesek, mert bizonyos tekintetben az úttörés érdeme is megilleti, először lévén vázolva bennük e művészek élete. Azonkívül lelkesen izgat a magyar művészet s annak nemzeti iránya érdekében. Pl. midőn elbeszélte, hogy Matejko nemes buzgólkodása hogyan virágoztatta fel a lengyel történeti festészetet, azután így folytatja: ¹⁾ »Nekünk magyarokul, Istennek hála, nem a fel-támadást, hanem az életet lehetne és kellene hirdetni. Tele történetünk megragadó részletekkel, korszakos diadalmakkal és hősi alakokkal. Kínálva kínálkoznak a művésznek. Ott az Árpádok, az Anjouk, a Hunyadiak, Bethlenek és Rákóczyak ragyogó Pantheonja. Maga Szent István, Nagy Lajos, Hollós Mátyás élete és uralkodása dúsan áradó forrásul szolgálhatna az alkotó lelkesedésnek. S ott nemzeti, hún és magyar mondáink csillogó könyve, teli annyi nemes és csodás jelenettel... S ott művelődésünk állami, vallási, irodalmi, zenei, és közéleti fejlődésünk nevezetes és hatásos eseményei; magyar legendáink, regéink, meséink, dalaink és költői elbeszéléseink édes és bájos mozzanatai, valamennyi gazdag és változatos anyaga a festői képzelemnek! Művészeink alig veszik észre, alig ismerik, vagy ha ismerik, alig érintik. A történeti és nemzeti sugallat, az emelkedettebb ihlet vajmi ritka bennök! Pedig találóan mondja Ipolyi, hogy nekünk főfeladatunk a mellett, mikép művészetünk jó, szép és szabatos legyen, rajzban és színben, nemes felfogásban és kivitelben annak nemzeti jelleme... Igen, nekünk első, hogy nemzeti művészetünk legyen, hogy magyar iskolánk fejlődjék; mi nem mond ellent annak, hogy művészetünk azért az európai művészet magaslatára emelkedjék... De magyar művészeink nem okulnak a lengyel tanulságon, nem hevülnek a magasabb irányokért. Vagy nem bennök, hanem bennünk egész nemzetül, van a hiba, hogy mai napság lángész és tehetség nagy eszmék és alkotások iránt nem fogékony vagy rájuk sem termett. A művészetet immár be kellene vezetni nálunk is a középületekbe, templomokba, iskolákba,

1) Benyomások és emlékek. Budapest, 1897. 89—91. l.

nyilvános terekre és sétahelyekre. Az állam nyisson tért a képzőművészetnek a középületekben, az egyház a templomokban, a főurak és főpapok, meg vagyonos polgárok magán-házaikban.«

A művészet lelkes barátja hazafias buzgalmában így ösztönzi nemzeti irány követésére művészeinket, így akarja műpártolásra rábírní a kormányt, főpapságot és a közönséget. Huszonnyolcz évvel ezelőtt hangzottak el e szavak, nagyon kevés vált ebből azóta valóra s így sok tekintetben ma is időszerű a művészet ezen ideális rajongójának hazafias szózata. Egy másik cikkében a magyar képzőművészeti akadémia felállítása mellett izgat s ettől várja művészetünk felvirágozását. Lelkesen mutat rá a kis Belgium példájára, melynek területe alig nagyobb mint egy pár vármegye és mégis két kitünő művészi akadémival és tíz mesteriskolával büszkélkedik, mi pedig egyetlen egynek a szervezésében még ma is habozunk. »Pedig — úgymond ¹⁾ — mindaddig, míg a képzőművészeti akadémiát meg nem alkotjuk, épen legjelesebb művészeinket nem hívhatjuk haza ; s mindaddig, a míg köztünk nem élnek és nem működnek, érdekes és értékes művészeti piacot nem teremthetünk s a magyar művészetnek nagyobb lendületet nem biztosíthatunk. Azért elődázhatatlan kötelessége a kormánynak s az irányadó köröknek, hogy vessék meg mielőbb az alapot, a mi jeleseinknek elégséges a megélhetésre és működésre itthon.« »Valjon nem volna-e alkalmas épen ebben az időben (1880), midőn annyi kiváló európai nevű művésziünk van, Budapesten a művész-akadémia felállítása? Valjon ki tudja, hogy e jeleseink után nem következnek-e epigonok, ép úgy, mint 1848 óta a költészetben? Később több lesz talán a pénzünk, de nem lesznek méltó művészeink, s a művész-akadémia, közművelődésünk e hiányzó intézete, ismét el fog maradni nagy időre : míg most, bár megerőltetéssel, áldozattal, de emberek tekintetében könnyen volna szervezhető. . . . Fölvetettük a kérdést, de nem felelünk rá : az illetékes körök gondolkozzanak a méltó válaszról.« Tudjuk, hogy azóta itt is haladtunk valamit, mesteriskoláink is vannak, ismerjük el, hogy ha nem is létrehozásukban, de az eszme felvetésében és a kivitel sürgetésében Széchynek is van érdeme.

1) Id. mű 125. l. V. ö. Művészet. 1907. évf. 66. l. és 1909. évf. 199. l.

Ezek az eszmék németországi tanulmányútja alatt fogamzottak meg elméjében. Nem kevésbé termékenyítőleg hatott rá az olaszországi út. Olaszország különösen vonzotta őt műremekeinek páratlan gazdagságával. 1880-ban végre vágya megvalósult s Nápolyban kötött ki, a hol mint írja »a tenger méléző szeretettel, csendes hullámdallal ringatja el a szép eget s ég és tenger közös bűbája egyszerre gyönyörködteti a rajta csüggő szemet, készíti álmodozásra a merengő lelket.« Órákig el-elmerengett itt s a természet nagyszerűsége elfeledtette vele útja célját: az emberi alkotások szépségét. Alig tudott megválni a »természet e gyönyörűségétől«, hogy Rómába menjen a művészet nyujtotta gyönyör élvezésére. Rómába betegen érkezett meg. Az út alatt, mint később maga elbeszéli, erős és rohamos láz lepte meg s alig tudta utitársának megmondani, hogy az »Albergo Cesari«-ban vesz szállást, s hogy az örök városban egyetlen, csak nevérol ismert ismerőse van: Haan Antal, magyar festő. A betegség ágyba döntötte s lázát fokozta a gyötrellem, hogy nem merülhet azonnal az évszázadokon át itt összehalmozódott csodás alkotások szemléletébe. »Az első nap — úgymond — szinte megölt a kétségbeejtő küzködés és gyöttrő türehtetlenkedés, hogy föl nem kelhetek és ki nem mehetek. Egyszerre csak, még kora délután csodálkozva láttam, hogy vendégem akadt, idegennek az idegen földön. A csöndes kopogtatást az izgatottságtól nem hallottam. Haan, mert ő volt, lassan benyitott és hozzám közeledett s én csak bemutatató szavára vettem észre. Jóságos részvétellel nézett reám és szerénykedve kért bocsánatot, hogy zavar; de utitársam a Vaticánban fölkereste és értesítette, hogy lázban fekszem; azért alkalmatlankodik, hogy segítségemre legyen, ha valamire szükségem volna. A derék ember azt hitte, hogy alkalmatlankodó, holott igazi jóltevő volt; mert e naptól fogva, míg föl nem láboltam, rendszeren meg-meglátogatott, majd a legegészségesebb utcák egyikében, a Via Sistinán elszállásolt; aztán heteken, hónapokon át, mikor csak időt szakíthatott, a városban és Campagnában vezetgetett. Betegségem alatt megszerettem, e bolyongások és kirándulások közben megtanultam nagyra becsülni.« A Haan társasága igen jó hatással volt utasunkra. Nemcsak azért, mert egy tapasztalt ciceronet nyert benne, kinek kalauzolása mellett gyorsabban megismerhette az örök város örök szépségeit, hanem

kivált azért, mivel utitársa igen mívelt, széles látkörű ember volt, a kit nemcsak a művészet érdekelt és így magyarázatai közben a történeti, közművelődési, erkölcsi, ethnographiai vonatkozásokra is kiterjeszkedett. Hallgatója tudásra sóvárgó s fogékony lelke mohón szívta magába az oktatást. Együtt mentek el a Vaticanba és a Ghettóba, együtt rándultak ki a Via Appiára. Később egy szép megemlékezésben rótta le háláját fáradhatatlan tanítója és jó barátja iránt.

De a tanulmányút vége felé járt, végét kellett szakítani a tanulmányos kirándulásnak. Széchy a kenyérkereset gondja hazaszólította s még ez évben (1880) tanár lett az ekkor (okt. 3.) megnyitott kolozsvári felsőbb leányiskolában.¹⁾ A »Nápolyt látni és azután meghalni« közmondás csak részben igaz, a ki egyszer látta, folyton visszakívánczik annak enyhe, mosolygó kék ege alá. Széchy sem lesz hűtelen hozzá s ha a munkában kifárad, Olaszországban keres pihenést; új utitársa is akad, a ki hasonló lelkesedéssel rajong a természeti és művészeti szépségekért s együtt járják sorra Venezia és Róma palotáit s muzeumait s együtt élvezik a Castellamarétól Sorrentóig vezető »világszép út«, Nápoly, Capri természeti csudáit. Később ez útirajzok egy részét, melyek sok tekintetben emlékeztetnek Gregorovius olaszthoni útívtábláira, egy kötetben »Benyomások és emlékek« czímen összegyűjtötte s annak ajánlotta, »ki bolyongásait az olasz földön megszépítette.«

III.

Széchy tíz évig (1880—1890) volt a kolozsvári felsőbb leányiskola tanára. Ez időre esik egy korábban, még Pesten írt verses művének megjelenése. 1880-ban a M. Tud. Akadémia Nádasy-díjért pályázott »Szép Ilonka« című verses regényével. Egy ledér asszony története az, a ki boldogtalanságot áraszt mindazokra, a kikkel sorsa összehozza. Bűnös szerelem gyümölcse s a csábító úgy akarta jóvá tenni bűnét, hogy az elesábított szegény árva Mari gyermekét, Ilont, fény-

¹⁾ *De Gerando Antonina*: A kolozsvári felsőbb leányiskola története. Kolozsvár, 1895. 6. 1.

ben, pompában nevelte föl. Mikor felserdült, anyja tanácsára gazdag emberhez ment feleségül, a vén Báthoryhoz. Egy ideig a jólétért tűrte a boldogtalanságot, de később elhagyta férjét és gyermekét s megszökött egy fiatal emberrel Eőszszel, kit már leánykorában szeretett s a világtól félrevonulva idylli boldogságban élt vele. Eősztól egy vadász csábította el s azután egészen elzüllött. Az elhagyott öreg férj előbb a tivornyában keresett vigasztalást, de mihamar megundorodott tőle s honvédnak csapott föl. A harcmezőn találkozott a szintén megcsalt nőcsábítóval s ezután együtt küzdenek, míg Báthoryt egy golyó le nem teríti. Szép Ilonka találkozóra hívja a honvédot, de visszahódítani nem tudja s az újra visszatér a küzdőtérre. Világosnál kétségbeesésében golyót röpit mellébe. Haldokolva megbocsát hűtlen szeretőjének, a ki bánatában megőrül.

A bírálók azt mondták e műről, hogy az »érzéki gyönyörök kiszínezése, a társadalmi erkölcsök lábbal taposása«. Szerző 1881-ben kiadva művét, az előszóban tiltakozik e vád ellen s azt mondja, hogy célja épen az »érzéki gyönyörök megtagadtatása, a társadalmi erkölcsök hatalmának föltüntetése, azt iparkodik példázni, hogy az érzékiség igazi boldogságot nem adhat.« E bírálat valóban túlszigorú, nem erkölcstelen e mű célzata, a bukkott nő bűnéért meglakol; abban is igaza van, hogy az ilyen nő romlást hoz azokra is, kik környezetébe kerülnek: de érdemes volt-e egy ilyen nőt, kinek lelkében semmi nemesebb tulajdonságok nincsenek, a regény hősenek tenni meg s tíz éneken át szerepeltetni, mikor az ötödik ének végén mindent megtudunk róla? Számíthat-e tovább is érdeklődésünkre, ha ugyan addig is felkeltette azt? A mű szerkezete laza, a jellemek elmosódtak, a mese szálai kuszáltak. Egyes részein észrevehető a »Délibábok hőse« és »Anyegin Eugén« hatása is. A »Budapesti Szemle« bírálója még megjegyzi róla, hogy »magyar tyypikai vonásokat sem találhatni a jellemrajzban. A személyek épen úgy játszhatnak, a cselekvény épen úgy megtörténhetnek Francia- mint Magyarországon. E hiányt még jobban kiemeli a magyar forradalom háttere, mely épen oly kevésbé hangzik össze a mű tárgyával, mint hangulatával.« De azért elismeri az előadásban és verselésben való gyakorlottságát, ebben van — úgymond — ereje. Vannak e műnek más kiválóságai is. Vannak sikerült részletei. Ilyen

a negyedik énekben a honi föld szeretetének, a hatodikban a családi tűzhely titkos varázsának stb. költői rajza.

Nem czélom Széchynt mint költőt jellemezni, noha költői lelkületű ember, de valódi hivatása a tanítás és a tudomány művelése volt. Jó, ha a műbíró a műalkotással is kísérletez s gyakorlatból ismeri meg a nehézségeket, melyekkel az írónak műve alkotásakor meg kell küzdenie; rendes dolog, hogy a kísérletező nem felel meg a szabálynak, melyet mások műveivel szemben állít föl.

A »Szép Ilonka« hatodik éneke (»Asszony nélkül«) a családi élet után vágyódásnak ad őszinte, szívből fakadt kifejezést. »Rideg — úgymond — a fészke pártalan madárnak, Párnája, pelyhe noha jó meleg: Nyugalma únt, fájó; delén a nyárnak Gubbaszkodik és fázva didereg; A csüggedés, bú s gond nyakára járnak, Nem látogatja egy a szeretet... Hajnal hasadhat, víg örömmre kelve, Magánya éje nem derül vele: Kiszáll, kis otthonát körülrepedve, S meg visszatér, bánattól verve le; Zeng minden ág: nincs versenyezni kedve, Hiányzik édes, kiszű jobb fele.«

A ki így énekel, az vágyik a családi tűzhely után. Hiszen világosan meg is mondja alább: »Garçon lakása ráúnt élte mássa, Hideg kietlen: érezem magam.«

A családi élet ezen sóvárogva óhajtott derűs boldogságát és »titkos varázsát« egy fiatal özvegy Albrechtne Lorenz Joséphine Anna vitte a »kietlen« lakásba, a kivel második római útjában ismerkedett meg és 1888 május 1-én kelt egybe. E művelt, vidám, finom lelkű nő teljesen hozzáilló élettárs volt, a ki nemcsak megértette férje törekvéseit, hanem valósággal »kiszű jobb fele« is volt. Különben maga is írónő, több fővárosi lap munkatársa s az »*Apró levelek a nagy Rómából*« című hangulatos útirajz szerzője.

A szerelem Széchynt újból költővé tette s a nejeről vagy hozzá írt költemények (»*Anikó I—III. Anikó könyvéből, Válasz Anikó levelére, Hosszú álmatlan éjjelen, A faszoron, Herkulesfürdön, Mi czélja hát? Arczképpemmel, Ha meghalok, Feleségemnek* stb.) mind őszinte, igaz szerelemről beszélnek. Micsoda rajongó szeretettel szól róla speziai emlékeiben! »Valahányszor — úgymond — a szép Itáliában bolygok, mindannyiszor kegyelettel fölkeresem (Speziát); valahányszor erről a sugaras országról honn álmodozom, mindannyiszor sóváran gondolok réá. Lelkem megrebben, szivem megreszket az örömtől: ha csak a neve eszembe jut. Édes,

Te tudod : miért ? Te édes kis feleségem. Emlékszel úgy-e ? Jártam e világot egyedül, szeretetlenül, sötéten. A mi enyhületet kutató szomjnak a tudomány, követelő széppézésnek a művészet megadhat, a német földön megtaláltam. De állomásaim útja mégis a passió útja volt. Itt, az olasz földön, hol a természet, művészet, szépség és szerelem diadala árad el mindenütt, önfeledten, rajongással, boldogan bolyongtam. Mert Caprin hallottam rólad s nyugtalan képzelettel, megigéző álomban rajzoltalak ; Rómában megláttalak, remegve és remélve csodáltalak ; Speziába epedve, bízva édes hódolattal követtelek : aztán a fiatalság tavaszának minden ragyogása, bűbája, illata előmlött felettem. S állomásaim útja az üdvösség útja lett.«

»Édes, emlékszel, úgy-é ? Szilaj paripára keltél, S. Bartholoméónak könnyeden, mosolylyal üggettél ; s én kísértelek féltve, szorongó szívvel. Pedig az a féktelen állat csak játszott, szépséges és büszke asszonyára okosan vigyázott. Édes, emlékszel úgy-e ? Visszatérve, az erkélyen melletted ülve, hogy szótem a remény és álmódás arany fonalaival a sugaras jövőt ? Minden szála Tőled indult el és Hozzád került vissza ; s az aranyos szövésen, a bűvös látomásban a te szép képed ragyogott reám« . . .

»Oh, mennyi emlékezés, az első látogatásnak mennyi édesége, ábrándja, öröme újhodik meg lelkemben ! A remények és álmok ez igéretföldéről indultam el és értem abba a biztató és boldogító révbe, mely minden reményemet és álmomat beváltotta és a valóságban megszépítette, mert Te örököl felette, kinek egész lényed jóság és tisztaság, igazság és áldás.« A ki így tud írni feleségéről, az igazán szeretett, az a boldogságot a házasságban valóban megtalálta.

Még tudományos művei előszavába is beszövi neje nevét, (Zrínyijét is neki ajánlja a fejezetek kezdőbetüiben), így állít emléket az ő »fáradhatatlan íródiákjának, ki nemcsak összes levéltári kutatásain végig kísérte és mellette másolt, de egész codexeket is a legnagyobb pontossággal leírt.«

A családi boldogság becsvágyát és tevékenységét egyaránt fokozza. Ezután egyre sűrűbben jelennek meg tanulmányai és cikkei a folyóiratokban és lapokban : »Kazinczy szerelmei«, »Kazinczy mézeshetei«, »Magyar költő idegen földön« (Bacsányi), »A halott Schiller«, »A kolostori testvérek«, »Kaulbach világtörté-

neti képei«, Nero és a keresztyének« (Mutatvány Hammerling »Ahasver«-jából, melynek kéziratban többi része is megvan) stb.

Végre megtalálja a tehetségének és munkakedvének megfelelő teret is, midőn 1890. aug. 9-én a kolozsvári egyetemen a magyar irodalomtörténet nyilvános rendes tanára lesz. A magántanári képesítést (a magyar költészet legújabb korszakának történetéből) már 1885-ben elnyerte.

IV.

Erich Schmidt előbb bécsi, most berlini egyetemi tanár, beköszönő beszédében a maga tanári feladatát ez idézetben jelölte meg: »Duplex est doctoris academici negotium: docendi audientes alterum, alterum exercendi eos:« A hallgatók tanítása és a tudományos módszernek gyakorlat útján való elsajátítása: Széchy is ezt tekintette a maga tanári feladatának s megvolt benne a képesség, hogy ennek kitűnően meg is feleljen.

Mint egyetemi rendes tanár *Kazinczy*-val nyitotta meg előadásai sorozatát s ezt követték, hogy csak a nevezetesebbeket említsük: *A XVI. század magyar költői elbeszélései*; *A kath. visszahatás kora* (1891/2); *A magyar lírai költészet története* (1526—1711); *Vallási és történelmi irodalom a XVII. században*; *A nemzetetlen kor* (1892/3); *A megújhodás irodalma* (1893/4); *A megújhodás korától az általános felvirágzás koráig*; *Zrinyi Miklós élete és művei* (1894/5); *A XVI. század költészetének története*; *A XVI. század irodalma* (1895/6); *Nemzeti irodalmunk története 1526-ig* (1897/8. II.) stb.

Míg előadásaiban, melyeket a világosságon és szabatoságon kívül hazafias érzés és szónoki hév jellemzett, különösen a régi magyar irodalommal és a megújhodás korával szeretett foglalkozni, addig az irodalomtörténeti gyakorlatokat inkább az újabb irodalomból választotta: Pl. *A drámáról* (1891/2); *A magyar népszínmű fejlődése* (1892/3); *A mai magyar líra* (1893/4); *Madách Ember tragédiája*; *Vörösmarty M. kisebb epikai elbeszélései* (1894/5); *Kisebb epikai elbeszéléseink* (1895/6); *A Toldi-trilógia*; *Arany János kisebb elbeszélései* (1896/7); *A magyar vígjáték fejlődése* (1897/8); *A magyar líra a forradalom után* (1898/9); *Nem-*

zeti epikánk fejlődése a XIX. században (1899/1900); *Kisfaludy K. színművei* (1901/2); *Petőfi elbeszélő költeményei* (1902/3) stb.

1894. jún. 30. óta az aesthetika jogosított tanára is volt, s mint ilyen nemcsak az irodalomtörténeti gyakorlatokat kísérte aesthetikai fejtegetésekkel, hanem külön aesthetikai előadást is tartott, pl. 1894/5. évben »Bevezetés az aesthetikába« czímen.

Széchy tanári hivatását az előadások és irodalomtörténeti gyakorlatok tartása által még korántsem látta kimerítve. Tanítványainak nemcsak tanító mestere, hanem atyai barátja volt; nemcsak az egyetemen volt tanár, otthon sem zárkózott el előlük, asztalához is meghívta őket, miként müncheni tanáraitól látta s azoknak, a kik felkeresték, készséggel szolgált mindig jó tanácssal, útbaigazítással, segítséggel. Tanítványairól azután sem vette le gondját, midőn az egyetemet elhagyták: figyelemmel kísérte és irányította működésüket, szóval és levéllel biztatta, tevékenységre serkentgette a lankadókat.

Most kezdődnek csak igazán a tudományos munkásság évei. Eddig is írt becses műveket, értékes tanulmányokat, milyenekről már emlékeztünk is, de nagyobb művei egyetemi tanársága idejére esnek.

Kisebb és nagyobb essayket most is ír ugyan különféle folyóiratokba *Wohl Stephanieről*, *Dalmady Győzöről*, *Arany Juliskáról*, *Szász Gerőről*, *Jósikáról*, *Ányos hatásáról*, *Pázmándi Horvát Endréről*, *Szent Miklós énekéről*, *Tar Lőrincz zarándoklásáról*, *A forradalom utáni magyar líráról* stb., de egymás után jelennek meg önálló művei is. Ilyen »*Vajda Péter élete és művei*. (Budapest 1892.)«. Mi indította őt e monographia írására? Az-é, hogy Vajda tanári tevékenységének korábban az a város volt színhelye, a hol később ő is tanult? Vagy sokkal inkább az, hogy a természetnek ő is olyan rajongó híve volt, mint Vajda? Ez utóbbi hihetőbb. Vajda életének s irodalmi működésének alapos és részletes ismertetésén kívül érdeme e műnek, hogy bebizonyítja benne, hogy Vajda istene nem a természet volt, hanem annak alkotója, »hitének alaptétele tehát azonos a keresztyénség alaptételével« habár sok tekintetben össze is ütközik a keresztyén vallás idők folyamán kifejlődött tanaival (167—8. l.).

Egy másik műve »A *Pannoniai ének*«-ről (Budapest 1893.) szól. Eredetileg az »Irodalomtörténeti Közlemények«-ben jelent meg. Ezen műnél állapodjunk meg egy pillanatra, hogy szerzője tudományos módszerét szemléltessük. Azzal kezdi, hogy miért nevezi ő rövidesen »Pannonia ének«-nek régi költészetünk e maradványát. Azután annak régi másolatairól szól. Az eredeti kézirat ugyanis nem maradt ránk. Pray említi először, tehát méltatja Pray érdemeit; Révay adta ki először, a ki Cornidestől, ez pedig Praytól kapta másolatát, tehát ismerteti ebben az ügyben folytatott levelezésüket; a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban is van egy másolata, tehát közli a három Teleki (ezek egyike a könyvtáralapító) életrajzát; Dugonics is kiadta »Etelká«-jában, tehát elmondja az »Etelka« kiadásának nehézségeit; Toldy is kiadta »Handbuch«-jában, három versszakkal bővebben, mint Révay, azt is megmondva, hogy a régi kéziratot Horvát Istvántól kapta, másutt azt is megmagyarázva, hogy Horváthoz hogyan kerülhetett, t. i. Praytól kapta Cornides, ettől Révay, Révaytól Horvát. Már most, hogy bebizonyítsa, hogy itt Toldy tévedett, kilencz lapon azt mondja el, hogyan tévedett a Révay születési dátumában, csak azután adja értésünkre, a mit eddig nem tudtunk, hogy a Horvát jegyzései szerint Subich közölte ez éneket Prayval, a három utolsó versszak híján Pray közölte Cornidessel, ez pedig Révayval, a ki azután kiadta; Horváttal pedig Heliser esztergomi tanácsos közölte, a kihez került a Subich könyvtára. Dugonics gróf Lázár Jánostól kapott másolatból adta ki. Negyvenegy lapon mondja el mindazt Széchy. Az értekezés második részében különösen nyelvi bizonyítékok alapján igyekszik meggyőzni arról, hogy énekünk a XVI. század előtt nem készülhetett; a harmadik részben elmondja az eredeti szöveg után való kutatásának negatív eredményét; itt találjuk a gróf Lázár János, Subich és Heliser életrajzát; azután a mű szerzőjére, Csáthy Demeterre vonatkozó gyér adatokat állítja össze s megállapítja, hogy az ének kormeghatározása (»Mikort nagy bú vala Magyarországbán«) sem 1514-re, sem 1526-ra, hanem legtöbb valószínűséggel 1541-re Buda elfoglalása évére érthető és magyarázható. A IV. részben az ének szokatlanabb szavait és kifejezéseit sorra veszi és kimutatja, hogy azokat a XVI. században is használták és pedig úgy, mint az énekben találjuk.

Azért ismertettük ez értekezés eszmemenetét kissé bővebben, mert, mint említettük, bizonyos módosulással többi értekezéseiben és műveiben is ilyen módszert követ. Csak olvassa el valaki »Pécsvári vagy Farnádi« című értekezését (Irod. közl. 1897. és Kisebb tanulm. 213. kk.), melyben azt bizonyítja be, hogy az ismeretes »Compendiosa . . . descriptio urbis Hierusalem« szerzője Pécsvári s Farnádi az első nagy tolvaj a hazai irodalomban, a mit különben már Toldy is állított Colonnai Guidóról írt értekezésében, de nem bizonyított bővebben; — vagy Zrínyi-monographiájának azt a részét, melyben a Zrínyi születése évére vonatkozó adatokat, a haláláról szóló tudósításokat bonczolja, vagy a »Siralmas panasz«-ról bizonyítja, hogy azt Zrínyi nem írhatta. Előadásának ezt a jellemvonását bírálataiban is megtaláljuk. (L. például Kazinczy levelei új kiadásának bírálatát.)

Nem tudjuk, hogy az adatok gazdagságát, vagy éles dialektikáját csodáljuk-é inkább műveiben, vagy azt a hevet, melyel meggyőződését olvasóira mintegy ráerőszakolni igyekszik? Ha fejtegetéseit olvassuk, gondolatainak árja magával ragad: érezzük, hogy odavisz, a hová akar, azt is látjuk, hogy nem azért nem folytatja tovább, mintha kifogyott volna az argumentumokból. És ilyen volt előadása is, csak hogy itt szónoki képességével még fokozta a hatást. Az értekezésnek ez a formája kifogásolható, de tanítványait komoly kutatásra serkentette s megtanulták belőle, hogy az irodalomtörténetírónak mily sok oldalról kell megvitatni és megvilágosítani egy kérdést.

1899-ben, midőn a »Történeti Életrajzok« szerkesztése Szilágyi Sándor halálával ideiglenesen rám maradt, a postán egy csomagot kaptam, melynek tartalma »kézirat«-nak volt jelölve, noha alakja elütött a kéziratok szokásos alakjától. Egy több méteres papírgöngyöleg volt benne: Zrínyi életrajzának harmadik kötete, a szerző apró gyöngybetűs írásával, ez a végtelennek tetsző göngyöleg jut eszembe, ha érvei kimeríthetetlen láncolatára gondolok!

Széchy 1894-ben megírta *gróf Gvadányi József életét*. A megújhódás korával egész életén keresztül különös kedvvel foglalkozott, első munkája is erről szól, előadásaiiban is vissza-visszatért hozzá. De még sem ez, hanem gróf Zrínyi Miklós a költő volt az,

kinek életrajzát megírni, korszakalkotó irodalmi működését, hozzá méltó nagy műben méltatni, élete főfeladatának tekintette. Akkor határozta el magát erre, midőn a Beöthy-féle képes Irodalomtörténethez, (melyben több értékes fejezet tőle való) Salamon Ferencz halála után a *Zrínyi életrajzának* megírását is reá bízták. Csak foglalkoznia kellett Zrínyivel, hogy alakját mind jobban megszeresse. Szerencsés mellékkörülmények is kedveztek terve kivitelének. A Zrínyi-könyvtárból már korábban váratlanul előkerült, addig ismeretlen Zrínyi-kéziratok (hadi vázlatok, elégia, epigramm), az »Adria Tenger Syrenajá«-nak az első 1651-iki, még inkább a későbbi kiadásoktól sokban eltérő másolata arra indították, hogy ajánlatot tegyen a M. Tud. Akadémia Irodalomtörténeti Bizottságának *Zrínyi költői műveinek* újból való kiadására. A Bizottság az ajánlatot 1894 nov. 5-én tartott ülésében egyhangúan elfogadta s Széchy-t bízta meg a kiadás rendezésével és commentálásával. Ettől kezdve egészen haláláig csaknem kizárólag e munkának s a Zrínyi életrajzának élt. Az utóbbi és nehezebb feladatot 1896—1902-ig öt vaskos kötetben sikeresen meg is oldotta, az előbbiből életében csak a szöveg kinyomtatása készült el, a szövegmagyarázó jegyzeteket Badics Ferencz 1906-ban rendezte sajtó alá, a bevezetés is kettőjük munkája.

A Zrínyi-életrajz Széchy legmaradandóbb alkotása. Fáradságot nem ismerő szorgalommal kutatta át az Országos, a M. Nemz. Múzeumi, a bécsi titkos és hadi, a zágrábi és gróf Draskovich-levéltárt, s alig van Zrínyi életének olyan nevezetes mozzanata, a melyre kutatása alapján világosságot nem vetett volna. Kideríti Zrínyi születési évét, módosítja a Zrínyiász íratása idejére s az idyllel kapcsolatosan Zrínyi szerelmére vonatkozó hypothesisit; újabb adatok alapján ismerteti halála körülményeit, vagyis — a mint maga a szerző mondja — az életrajz anyaga kilencztizedrészében merőben új. Felhasználta a Zrínyi-könyvtárt is s a költő saját könyveiből mutatja ki a Zrínyiász sok helyének, a kisebb költemények és a hadtudományi művek forrásait.

Megrótták a szerzőt műve egyes részeinek aránytalanságáért, pl. hogy nagyon részletesen adja elő a Zrínyiász tartalmát; de ez nem érinti a mű belső értékét s a ki a külső műveit életével

kapcsolatosan alaposan ismerni és megérteni akarja, Széchy nagy monographiáját nem nélkülözheti.

Az alatt, míg e nagy munkán dolgozott, mellékesen sajtó alá rendezte, már említett útirajzi és műtörténeti tanulmányain kívül »Kisebb tanulmányok« cím alatt irodalomtörténeti dolgozatai egy részét.

1903-ban az Erdélyi Irodalmi Társaság megbízásából kiadta *Debreczeni Márton költői műveit* s bevezetésül terjedelmes életrajzot írt elébe. Akadémiai értekezése (»Tasso és Debreczeni«), melylyel 1903-ban foglalta el székét, szintén Debreczeni eposával foglalkozik.

Még egy kitünő tanulmányáról kell megemlékeznünk, melyet a Franklin-társulat »Magyar remekírók« vállalatában a Zrinyi-Balassa kötet elé írt *Balassa Bálintról*. Szerkezetre és arányosságra nézve ez a legsikerültebb munkája, melyet a Szabad Liceum közgyűlésén mutatott be. Talán túlságosan csapodárnak festi Balassát, nagyon is kiszínezve zólyomi kalandját; talán nagyon is érzékinek festi Balassa szerelmi ideálját: Losonczi Anna nem volt Szép Ilonkához hasonló lelkületű asszony — de alapjában véve sikerült képet rajzol a XVI. század legnagyobb magyar lírikusáról.

Ez volt utolsó munkája.¹⁾ Abban az évben, mikor ezt kiadta, beteljesedett végre régi vágya is, hogy Budapestre, saját szavai szerint »a haza, a tudomány, költészet és nemzeti élet tövébe« költözzék fel. Ő Felsége 1904. decz. 30-án a budapesti egyetemen Gyulai Pál örökébe a magyar irodalomtörténet tanárává nevezte ki.

De ekkor már csak a lélek volt fáradhatatlan, új, szélesebb hatáskörre vágyódó. A test beteg volt és nyugalomra vágyott. Pedig még oly sok szép tervét szerette volna megvalósítani. Egy magyar irodalomtörténet írására már korábban vállalkozott, de ez is csak egy szép óhajítás maradt.

1905. okt. 26-án a betegség (szervi szívbjaj) ágyba döntötte s nem is épült fel többé belőle: az újév kezdetén (jan. 3.) a tudomány, a tanügy végtelen kárára örökre elhagyott bennünket.

¹⁾ Önálló művei és folyóiratokban megjelent értekezései és cikkei bibliographiáját lásd az *Akad. Almanach* 1902. évi folyamában.

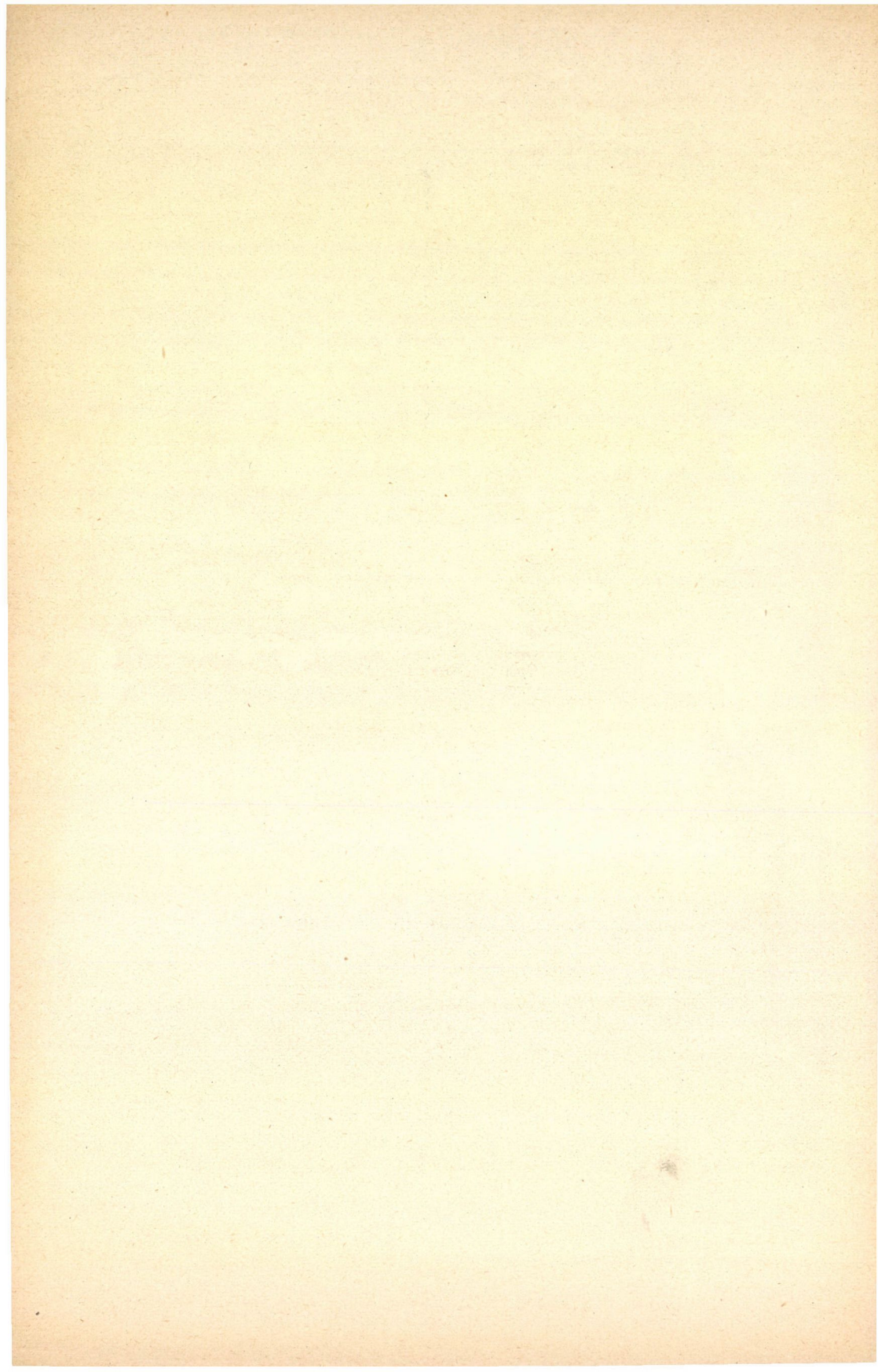
Utolsó perceiben is hálásan áldotta azt, »a ki — végrendelete szerint — álmainak álma, szívének boldogsága, lelkének derüje s életének büszkesége volt!«

* * *

Ilyen volt a Széchy pályafutása. Mint tanár a megtettesült lelkesedés és buzgóság volt, ki előadásával magával ragadta hallgatóit, tanítványainak az iskolán kívül is meghitt barátja. Mint tudós az irodalomtörténetnek fáradhatatlan munkása, kinek írói pályája — Bessenyeitől Balassáig — folytonos emelkedést mutat: tartalmi és alaki tekintetben mindig jobb műveket alkotott: méltán fájjaljuk tehát, hogy akkor távozott körünkből, midőn pályája a fejlődés legmagasabb fokán állott. Minő jeles műveket várhattunk volna még tőle!

De a mit alkotott, a maradandó becsű monographiáknak így is egész sora: valóban méltó rá, hogy a Magyar Tud. Akadémia is elismeréssel és tisztelettel övezzé elhúnyt tagja emlékét.

V. kötet.	I. Fábrián Gábor rendes tagról. <i>Zichy Antal</i> t. tagtól	— kor. 20 fill.
	II. Tanárky Gedeon lev. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól	— > 80 >
	III. Dr. Zlamál Vilmos lev. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól	— > 20 >
	IV. Fleischer Leberecht Henrik k. t.-ról. <i>Goldziher Ign.</i> l. tagtól	— > 60 >
	V. Hornyik János lev. tagról. <i>Szilágyi Sándor</i> r. tagtól	— > 40 >
	VI. Reichard Henrik Vilmos k. tagról. <i>Kanitz Ágost</i> lev. tagtól	— > 40 >
	VII. Boissier Péter Edmund k. tagról. Dr. <i>Haynald Lajos</i> t. tagtól	— > 40 >
	VIII. Greguss Ágost rendes tagról. <i>Bánóczy József</i> l. tagtól	— > 40 >
	IX. Grote Artur külső tagról. Dr. <i>Duka Tivadar</i> l. tagtól	— > 20 >
	X. Rózsay József t. tagról. Dr. <i>Batizfalvy Sámuel</i> l. tagtól	— > 40 >

VI. kötet.	I. Petzval Ottó r. tagról. <i>Kondor Gusztáv</i> l. tagtól	— > 20 >
	II. Ökröss Bálint lev. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól	— > 40 >
	III. Hunfalvy János r. tagról. <i>Keleti Károly</i> r. tagtól	— > 60 >
	IV. Tóth Ágoston lev. tagról. <i>Hollán Ernő</i> t. tagtól	— > 40 >
	V. Oppolzer Tivadar külső tagról. <i>Konkoly Miklós</i> tiszt. tagtól	— > 30 >
	VI. Paár Iván lev. tagról. <i>Hampel József</i> l. tagtól	— > 50 >
	VII. Pauer János l. tagról. Dr. <i>Czobor Béla</i> l. tagtól	1 > 20 >
	VIII. Heer Oszvald külső tagról. <i>Klein Gyula</i> l. tagtól	— > 80 >
	IX. Balogh Kálmán r. tagról. <i>Högyes Endre</i> r. tagtól	1 > 20 >
	X. Pott Frigyes Ágoston k. tagról. <i>Pecz Vilmos</i> l. tagtól	— > 40 >
	XI. Danielik János t. tagról. <i>Szvorényi József</i> t. tagtól	— > 60 >
	XII. Apáthy István r. tagról. <i>Matlekovics Sándor</i> l. tagtól	— > 60 >
	XIII. Rómer F. Flóris r. tagról. <i>Hampel J.</i> l. tagtól	1 > 20 >
	XIV. Zsigmondy Vilmos l. tagról. <i>Péchy Antal</i> l. tagtól	— > 50 >
	XV. Rónay János Jácint r. tagról. <i>Pór Antal</i> l. tagtól	— > 60 >

VII. kötet.	I. Pesty Frigyes r. tagról. <i>Ortvay Tivadar</i> l. tagtól	— > 80 >
	II. Gorové István t. tagról. <i>György Endre</i> l. tagtól	— > 40 >
	III. Beőthy Leó l. tagról. <i>György Endre</i> l. tagtól	— > 40 >
	IV. Jendrássik Jenő r. tagról. <i>Klug Nándor</i> l. tagtól	— > 60 >
	V. Rádzsa Rádzsendralála Mitra k. t.-ról. <i>Duka Tivadar</i> l. tagtól	— > 80 >
	VI. Kacsokovics Lajos l. tagról. <i>Nagy Iván</i> r. tagtól	— > 20 >
	VII. Ballagi Mór r. tagról. <i>Imre Sándor</i> r. tagtól	1 > — >
	VIII. Lenhossék József r. tagról. <i>Mihalkovics Géza</i> r. tagtól	— > 90 >
	IX. Haán Lajos l. tagról. <i>Zsilinszky Mihály</i> l. tagtól	— > 60 >
	X. Keleti Károly r. tagról. <i>Jekelfalussy József</i> l. tagtól	— > 60 >

VIII. kötet.	I. Szücs István lev. tagról. <i>Ballagi Géza</i> l. tagtól	— > 60 >
	II. Renan mint orientalista. <i>Goldziher Ignác</i> r. tagtól	2 > — >
	III. Pančić József külső tagról. <i>Kanitz Ágost</i> l. tagtól	— > 80 >
	IV. Báró Kemény Gábor t. tagról. <i>György Endre</i> l. tagtól	— > 60 >
	V. Wenzel Gusztáv r. tagról. <i>Vécsey Tamás</i> r. tagtól	1 > 50 >
	VI. Sir Richard Owen k. tagról. <i>Margó Tivadar</i> t. tagtól	1 > — >
	VII. Vajkay Károly l. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól	— > 60 >
	VIII. Grünwald Béla l. tagról. <i>Láng Lajos</i> r. tagtól	— > 60 >
	IX. Deák Farkas r. tagról. Báró <i>Radvánszky Béla</i> t. tagtól	— > 30 >
	X. Szabó Károly r. tagról. <i>Szilágyi Sándor</i> r. tagtól	— > 30 >
	XI. Markusovszky Lajos t. tagról. <i>Högyes Endre</i> r. tagtól	— > 60 >
	XII. Roscher Vilmos k. tagról. <i>Kautz Gyula</i> r. tagtól	1 > 50 >

IX. kötet.	I. Cantù Caesar k. tagról. <i>Óváry Lipót</i> l. tagtól	— > 60 >
	II. Dankó József lev. tagról. <i>Pór Antal</i> r. tagtól	— > 60 >
	III. Nagy Imre r. tagról. <i>Fejérpataky László</i> r. tagtól	— > 50 >
	IV. Ludwig K. F. V. k. tagról. <i>Klug Nándor</i> r. tagtól	— > 60 >
	V. Kronecker Lipót k. tagról. <i>Rados Gusztáv</i> l. tagtól	— > 30 >
	VI. Margó Tivadar t. tagról. <i>Entz Géza</i> r. tagtól	— > 60 >
	VII. Gneist Rudolf k. tagról. <i>Concha Győző</i> l. tagtól	— > 80 >

IX. kötet.	VIII. Du Bois-Reymond E. k. tagról. <i>Thanhoffer L. r. tagtól</i> ...	— kor. 60 fill.
	IX. Xántus János l. tagról. <i>Mocsáry Sándor l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	X. Hazslinszky Frigyes r. tagról. <i>Mágócsy-Dietz S. l. tagtól</i> ...	— > 80 >
	XI. Finály Henrik l. tagról. <i>Márki Sándor l. tagtól</i> ...	1 > 20 >
	XII. Török József és Antal Géza tagokról. <i>Högyes Endre r. tagtól</i>	— > 60 >
X. kötet.	I. Spencer Wells k. tagról. <i>Duka Tivadar l. tagtól</i> ...	— > 30 >
	II. Szathmáry György l. tagról. <i>Zsilinszky Mihály r. tagtól</i> ...	— > 60 >
	III. Gladstone W. E. k. tagról. <i>György Endre l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	IV. Ábel Jenő l. tagról. <i>Hegedüs István l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	V. Horvát Boldizsár t. tagról. <i>Tóth Lőrincz r. tagtól</i> ...	1 > — >
	VI. Nagy Iván r. tagról. <i>Márki Sándor l. tagtól</i> ...	— > 40 >
	VII. Mihalkovics Géza r. tagról. <i>Thanhoffer Lajos r. tagtól</i> ...	— > 50 >
	VIII. Pasteur Lajos k. tagról. <i>Högyes Endre r. tagtól</i> ...	1 > — >
	IX. Capasso Bertalan k. tagról. <i>Óváry Lipót l. tagtól</i> ...	— > 30 >
	X. Jurányi Lajos r. tagról. <i>Mágócsy-Dietz Sándor l. tagtól</i> ...	1 > — >
	XI. Bunsen Róbert k. tagról. <i>Than Károly r. tagtól</i> ...	1 > — >
	XII. Gr. Andrásy Manó l. tagról. <i>Br. Radvánszky Béla t. tagtól</i>	— > 30 >
XI. kötet.	I. Domanovszky Endre l. tagról. <i>Alexander Bernát l. tagtól</i> ...	— > 30 >
	II. Hauer Ferencz k. tagról. <i>Böckh János l. tagtól</i> ...	1 > 20 >
	III. Télfy Iván l. tagról. <i>Pecz Vilmos l. tagtól</i> ...	— > 80 >
	IV. Szilágyi Sándor r. tagról. <i>Fraknói Vilmos r. tagtól</i> ...	2 > — >
	V. Laufenauer Károly l. tagról. <i>Kétly Károly l. tagtól</i> ...	— > 30 >
	VI. Arneth Alfréd k. tagról. <i>Károlyi Árpád r. tagtól</i> ...	— > 40 >
	VII. Hollósy Jusztinián l. tagról. <i>Fehér Ipoly t. tagtól</i> ...	— > 40 >
	VIII. Jekelfalussy József r. tagról. <i>Vargha Gyula l. tagtól</i> ...	— > 40 >
	IX. Fodor József r. tagról. <i>Högyes Endre r. tagtól</i> ...	— > 20 >
	X. Horvát Árpád l. tagról. <i>Károlyi Árpád r. tagtól</i> ...	— > 40 >
	XI. Halász Ignác l. tagról. <i>Szilasi Mór l. tagtól</i> ...	— > 40 >
	XII. Tóth Lőrincz r. tagról. <i>Vécsey Tamás r. tagtól</i> ...	1 > — >
XII. kötet.	I. Taine Hippolyt k. tagról. <i>Alexander Bernát l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	II. Heller Ágost r. tagról. <i>Fröhlich Izidor r. tagtól</i> ...	— > 60 >
	III. Kerékgyártó Árpád l. tagról. <i>Békefi Remig l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	IV. Plósz Pál l. tagról. <i>Lengyel Béla r. tagtól</i> ...	— > 30 >
	V. Bethlenfalvi Balássy Ferencz l. tagról. <i>Szentkláray Jenő l. tagtól</i> ...	— > 80 >
	VI. Kondor Gusztáv l. tagról. <i>Kövesligethy Radó l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	VII. Kronos Ferencz k. tagról. <i>Wertheimer Ede l. tagtól</i> ...	— > 30 >
	VIII. Bertrand Sándor k. tagról. <i>Wosinsky Mór l. tagtól</i> ...	— > 30 >
	IX. Torma Károly r. tagról. <i>Téglás Gábor l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	X. Czobor Béla r. tagról. <i>Békefi Remig l. tagtól</i> ...	— > 80 >
	XI. Ráth Zoltán l. tagról. <i>Vargha Gyula l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	XII. Szigeti József l. tagról. <i>Berczik Árpád l. tagtól</i> ...	— > 45 >
XIII. kötet.	I. Mátyás Flórián r. tagról. <i>Békefi Remig l. tagtól</i> ...	— > 40 >
	II. Pulszky Ágost l. tagról. <i>Concha Győző r. tagtól</i> ...	— > 80 >
	III. Staub Mór l. tagról. <i>Mágócsy-Dietz S. l. tagtól</i> ...	— > 80 >
	IV. Gróf Kun Géza tiszt. és ig. tagról. <i>Goldziher I. r. tagtól</i> ...	— > 60 >
	V. Br. Radvánszky Béla t. és ig. tagról. <i>Zsilinszky M. r. tagtól</i> ...	— > 60 >
	VI. Fayer László lev. tagról. <i>Balogh Jenő lev. tagtól</i> ...	1 > — >
	VII. Hoffmann Pál r. tagról. <i>Vécsey Tamás r. tagtól</i> ...	— > 30 >
	VIII. Wosinsky Mór l. tagról. <i>Ortway Tivadar r. tagtól</i> ...	1 > — >
	IX. Reclus Elisée k. tagról. <i>Lóczy Lajos r. tagtól</i> ...	— > 80 >
	X. Csaplár Benedek l. tagról. <i>Ortway Tivadar r. tagtól</i> ...	1 > 20 >
	XI. Schmidt Sándor l. tagról. <i>Schafarzik Ferencz l. tagtól</i> ...	— > 60 >
	XII. Hegedüs Sándor r. tagról. <i>Nagy Ferencz r. tagtól</i> ...	— > 80 >
XIV. kötet.	I. Bubics Zsigmond t. tagról. <i>Ortway Tivadar r. tagtól</i> ...	1 > 20 >